

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/194673,TEKST-AUDIO-70-rocznica-ucieczki-Jozefa-Swiatlo-na-Zachod.html>
13.05.2024, 16:45

[TEKST + AUDIO] 70. rocznica ucieczki Józefa Światła na Zachód

Data publikacji 04.12.2023

5 grudnia 1953 r. wicedyrektor Departamentu X polskiej bezpieki ppłk Józef Światło oddał się w ręce Amerykanów. Kilka miesięcy później nagrał ponad setkę audycji o komunistycznym aparacie represji, które wyemitowano na falach Radia Wolna Europa.

Młodość i okres wojny

Urodził się 1 stycznia 1915 r. w Medyniu, w wielodzietnej żydowskiej rodzinie Gabriela Fleischfarba. W młodości działał w organizacji syjonistycznej Gordonia, a następnie od 1933 r. w Komunistycznym Związku Młodzieży Polski w Krakowie. W 1939 r. został powołany do służby wojskowej, w kampanii wrześniowej służył w 12 pułku piechoty w składzie 6 Dywizji Piechoty. Brał udział w bitwie pod Tomaszowem Mazowieckim. Przebywał na terenach okupowanych przez Sowieców, gdzie został aresztowany przez NKWD i wywieziony w głąb Związku Sowieckiego.

Józef Światło. IPNBU-5-1-42-2 Zdjęcie z zasobu IPN.

Po podpisaniu układu Sikorski-Majski został zwolniony i przeniósł się do Kazachstanu. Tam poznał i poślubił Justynę Światło i przyjął jej nazwisko. Wstąpił do armii organizowanej przez Zygmunta Berlinga i został skierowany do 1 Polskiej Dywizji im. Tadeusza Kościuszki. W wojsku zaczął szybko awansować, w 1943 r. został podporucznikiem i oficerem politycznym współpracującym z NKWD.

Kariera komunistycznego oprawcy

Z wydziału politycznego wojska trafił do nowo uformowanego Resortu Bezpieczeństwa Publicznego. Jako oficer WP wszedł w kontakty z ujawniającymi się żołnierzami AK, a potem brał udział w ich aresztowaniach. W styczniu 1945 r. został skierowany do współpracy z sowieckimi grupami operacyjnymi. Znany był z osobistego uczestnictwa w przesłuchaniach aresztowanych z użyciem siły oraz w obławach i

pacyfikacjach. Odegrał decydującą rolę w najważniejszych zatrzymaniach oraz aresztowaniach tamtego okresu. W 1945 r. został przeniesiony do WUBP w Warszawie, gdzie pracował w grupie operacyjnej ppłk. Lichaczowa biorąc czynny udział w likwidacji „Białowieży”, a następnie w operacyjnej grupie płk. Michajłowa.

W 1945 r., w stopniu kapitana, służył jako zastępcą komendanta Urzędu Bezpieczeństwa w Warszawie, Olsztynie, a jesienią 1946 r. w Krakowie. Jest odpowiedzialny za represje i liczne aresztowania działaczy Polski Podziemnej, w tym ostatniego dowódcy AK - gen. Leopolda Okulickiego „Niedźwiadka”. Aresztował również prominentnych działaczy ówczesnej władzy, m.in. Władysława Gomułkę i jego żonę Zofię.

Współorganizował fałszowanie referendum z czerwca 1946 r. i wyborów do Sejmu w styczniu 1947 r. W 1948 r. został przeniesiony ponownie do Ministerstwa Bezpieczeństwa

Publicznego. Trafił do komórki specjalnej, którą wkrótce potem przekształcono w Biuro Specjalne pod kierownictwem płk. Anatola Fejgina, a 7 marca 1950 r. oficjalnie w Departament X. Józef Światło objął stanowisko pierwszego wicedyrektora, już w stopniu podpułkownika, na który awansował w 1949 roku.

Jedną z najważniejszych akcji X Departamentu MBP było zmanipulowanie wyników wyborów do Sejmu PRL pierwszej kadencji. Odpowiadała za to specjalna grupa pod kierownictwem płk. Anatola Fejgina i sowieckiego płk. Michała Taboryskiego.

Józef Światło kontaktował się bezpośrednio z Bolesławem Bierutem, miał także możliwość osobistych rozmów z Ławrientijem Berią. Jako dyrektor miał również dostęp do najbardziej tajnych kartotek, akt i dokumentów MBP oraz Biura Politycznego PZPR.

W listopadzie 1953 r. był delegowany do Czechosłowacji, a od 3 do 10

**grudnia 1953 r. wraz z płk.
Anatolem Fejginem
delegowany służbowo do
NRD.**

Ucieczka Józefa Światła

**W listopadzie 1953 r. Józef
Światło otrzymał polecenie
służbowego wyjazdu do
Berlina. W podróży
towarzyszył mu dyrektor
Departamentu X płk Anatol
Fejgin. 5 grudnia 1953 r.
obaj funkcjonariusze
bezpieki przeszli do Berlina
Zachodniego na zakupy.
Tam Światło uśpił czujność
towarzysza, niepostrzeżenie
oddalił się, a następnie udał
się do ambasady Stanów
Zjednoczonych z prośbą o
azyl polityczny.**

**Światło doskonale wiedział,
że ma do zaoferowania CIA
obszerną wiedzę o systemie
władzy i bezpieczeństwa
PRL i że jego oferta
współpracy zostanie
przyjęta. Gdy Amerykanie
zorientowali się jak wysoką
funkcję w aparacie
bezpieczeństwa pełni
Światło już następnego dnia
przetransportowali go do
Frankfurtu, a stamtąd 23
grudnia specjalnym
samolotem do**

Waszyngtonu.

Ucieczka Światło została oficjalnie ujawniona dopiero na jesieni następnego roku. 28 września 1954 r. podczas konferencji prasowej przedstawiciele prokuratury generalnej USA ogłosili przyznanie Światło azylu politycznego. Bezpośrednią relację z konferencji nadało Radio Wolna Europa, na falach którego wielokrotnie później występował w audycji „Za kulisami partii i bezpieczeństwa” opisując pracę komunistycznych służb bezpieczeństwa.

W związku ze zdradą tajemnicy służbowej i państwowej oraz dezercją wydalony został ze służby z organów bezpieczeństwa państwa z pozbawieniem stopnia oficerskiego. W karcie przebiegu służby napisano, iż zdjęty ze wszelkiego zaopatrzenia MBP z dniem 30 września 1954 r.

Józef Światło w Radiu Wolna Europa

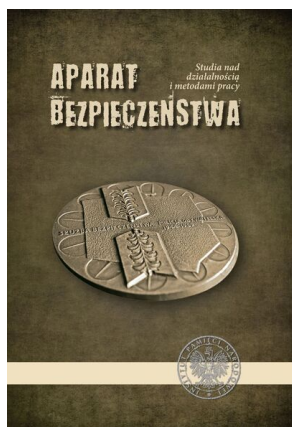
Po przedostaniu się na Zachód Józef Światło współpracował z amerykańskimi służbami.

Później współdziałał z rozgłośnią radiową Głos Ameryki. Udało się również pozyskać go na potrzeby audycji w Polskiej Rozgłośni Radia Wolna Europa.

Rozmowy ze Światło prowadził dziennikarz Zbigniew Błażyński. Na radiowej antenie wyemitowano 77 dziewięciominutowych odcinków audycji „Za kulisami bezpieki i partii” oraz nagrano materiały dodatkowe. Audycje były puszczone w eter od 20 października 1954 do końca stycznia 1955 r. Światło obnażał w nich tajemnice funkcjonowania komunistycznego aparatu partyjnego i bezpieczeństwa. Przekazywał informacje kompromitujące działaczy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Na podstawie rozmów opracowano broszurę, której kilkaset tysięcy egzemplarzy zrzucono z balonów na terytorium PRL.

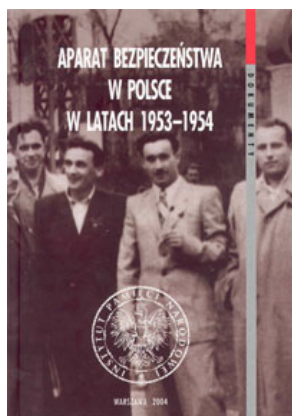
Z informacji jakie IPN uzyskał z Departamentu Stanu USA wiemy, że Światło żył w USA pod zmienionym nazwiskiem i zmarł 2 września 1994 r.

W 2021 r. IPN wydał książkę pt. *Aparat bezpieczeństwa. Studia nad działalnością i metodami pracy*, red. Robert Klementowski, Jarosław Syrnyk. Książka zawiera refleksję dotyczącą kwestii motywacji aktywności jednostek oraz grup lub środowisk, pracujących i współpracujących z policją polityczną. Wskazuje jak na skuteczność funkcjonowania oddziaływały takie kwestie jak struktura organizacyjna, obieg dokumentów, hierarchia władzy, wewnętrzne relacje interpersonalne, zakres autonomii pojedynczych ludzi czy jednostek organizacyjnych.

W 2004 r. IPN wydał książkę pt. *Aparat bezpieczeństwa w Polsce w latach 1953-1954. Taktyka, strategia, metody, wybór i opracowanie* Grzegorz Majchrzak i Andrzej Paczkowski.

Niniejszy tom jest czwartym (drugim wydanym przez IPN) w serii przedstawiającej dokumenty Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego. Zbiór obejmuje protokoły, referaty i wypowiedzi z narad i odpraw w ministerstwie na temat kluczowych kierunków działania resortu oraz wydarzeń, które w nim zaszły. W ciągu dwóch lat objętych tomem w aparacie bezpieczeństwa nastąpiła zasadnicza zmiana: w początkach 1953 r. miał ogromne znaczenie w życiu politycznym kraju, pod koniec 1954 r. został głęboko – choć tylko pod względem formalnym – zreorganizowany. Publikowane dokumenty mówią o kryzysie narastającym w bezpieczeństwie i próbach jego zażegnania.

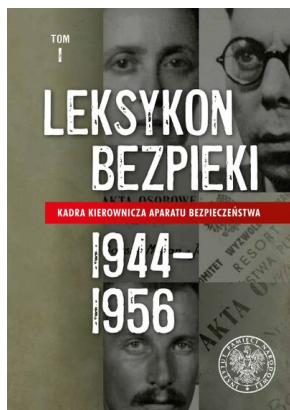
IPN wydał książkę pt. *Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, t. 1-3. Książka jest efektem pracy zespołu historyków IPN, którzy korzystając z szerokiej bazy źródłowej, starali się odtworzyć obsadę kierowniczych stanowisk aparatu bezpieczeństwa w Polsce w latach 1944–1956. Poza strukturami centrali Resortu/Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego i Komitetu ds. Bezpieczeństwa Publicznego autorzy objęli badaniami także kadre kierowniczą kilkunastu wojewódzkich, kilkuset powiatowych i miejskich UB oraz naczelników więzień i komendantów obozów.

Wersja elektroniczna do bezpłatnego pobrania w Bibliotece Cyfrowej IPN:

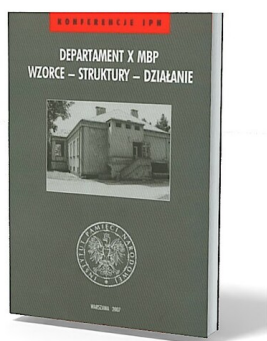
- [Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza, t. 1](#)
- [Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza, t. 2](#)
- [Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza, t. 3](#)

IPN wydał książkę pt. [Leksykon bezpieczeństwa. Kadra kierownicza aparatu bezpieczeństwa 1944-1956, tom I-IV](#), red. Witold Bagieński, Magdalena Dźwigał. Publikacja zawiera artykuły biograficzne dotyczące funkcjonariuszy centrali RBP, MBP, KdsBP i MSW, którzy w latach 1944-1956 pełnili w nich funkcje kierownicze. Publikowane biogramy opracowane zostały na podstawie szerokiej kwerendy archiwalnej oraz dostępnej literatury przedmiotu. Dzięki temu, oprócz szczegółowych informacji na temat przebiegu służby tych osób, czytelnik ma możliwość prześledzenia ich losów również poza aparatem bezpieczeństwa. Stwarza to możliwość poznania często zaskakujących życiorysów, ale również szerszego spojrzenia na nieznaną dotąd kulisy działania UB.

W 2007 r. IPN wydał książkę pt. *Departament X MBP. Wzory - struktury - działanie*, red. Konrad Rokicki. Prezentowany tom odpowiada na wiele pytań: jak powstał i funkcjonował Departament X, kim byli jego funkcjonariusze, jakimi metodami próbowali osiągnąć wyznaczone im cele, jakie konsekwencje miały dla nich „odwilż” i powrót do władzy byłych więźniów obiektu „Spacer”.

Zachęcamy do zapoznania się z materiałami audio-wideo, artykułami naukowymi znajdującymi się w portalu przystanekhistoria.pl i na innych stronach IPN:

- Bożena Witowicz, [Ucieczka Józefa Światła do Berlina Zachodniego](#)

Aby zobaczyć odtworzyć włącz JavaScript

PLIKI DO POBRANIA

[ppłk MBP Józef Światło wystąpił o azyl polityczny w Berlinie Zachodnim \(mp3, 8.51 MB\) 04.12.2023 11:00](#)

[ppłk MBP Józef Światło wystąpił o azyl polityczny w Berlinie Zachodnim \(wav, 62.61 MB\) 04.12.2023 11:00](#)